ANαliZA

časopis za kritično misel

Letnik 6, številka 1-2, junij 2002 · ISSN 1408-2969

FILOZOFIJA DAVIDA LEWISA

David Lewis

Akademska imenovanja: čemu ignorirati prednost resničnega stališča?

prevedla Mateja Trebec

Citiranje: David Lewis, »Akademska imenovanja: čemu ignorirati prednost resničnega stališča?«, *Analiza: časopis za kritično misel* 6, št. 1-2 (2002): 76–85.

Prevod. Licenca Creative Commons, ki velja za arhiv revije, za prevode ne velja; pravice izvirnika pripadajo njegovim imetnikom.

Izdajatelj: Društvo za analitično filozofijo in filozofijo znanosti, Ljubljana.

Elektronska različica je bila leta 2026 rekonstruirana iz izvirnih stavnih datotek in preverjena s tiskano izdajo. Številke strani ustrezajo tiskani izdaji; prelomi strani znotraj prispevka se lahko nekoliko razlikujejo.

David Lewis
prevedla Mateja Trebec

AKADEMSKA IMENOVANJA: ČEMU IGNORIRATI PREDNOST RESNIČNEGA STALIŠČA?*

I.

Univerze obstajajo zato, da prispevajo k napredku védenja, ki se prenaša s poučevanjem in širi z raziskovalnim delom. Večina tistih, ki odločajo v imenu univerz, smatrajo napredek védenja kot prevladujoč, odločilni cilj.

Seveda imajo nekateri ljudje na univerzi v mislih druge cilje. Po njihovem mnenju je lahko napredek védenja nepomemben, enoličen, ničvreden, nedosegljiv ali pa se jim preprosto zdi kakšen drug nujni cilj bolj pomemben, kot na primer izobraževanje bodočih vladarjev ali usposabljanje močne vojske, da bi zlomili državo. Toda zamislimo si posebno srečno univerzo, kjer skoraj vsi sledijo istemu končnemu cilju, tj. napredku védenja, ter le nekaj odpadnikov sledi tako raznolikim ciljem, da bi izključevali drug drugega.

Kot filozof bom povedal zgodbo o oddelku za filozofijo te srečne univerze. Toda zgodba velja širše: mogoče ne za oddelek pofrancozene literarne teorije, kjer se skepticizem širi hitro, sledenje resnici pa se smatra kot *passé*. Morda ne velja tudi za oddelek za matematiko, kjer velja trden dogovor o tem, kaj je resnično in kako to povedati, ne strinjajo pa se le o tem, kaj je plodno in zanimivo. Toda na večini oddelkov, kot na filozofiji, je (1) napredek védenja dogovorjen cilj, vendar pa (2) obstajajo dolgotrajne razprave o tem, kaj je resnično. Svojo zgodbo lahko povem, kjerkoli sta izpolnjena oba pogoja, pa naj govorimo o izumrtju dinozavrov, o superstrunah ali o legalnem realizmu.

Ena izmed velikih akademskih odločitev je odločitev o tem, koga imenovati na delovno mesto na fakulteti. Na srečni univerzi, ki si jo zamišljamo, bo ta odločitev v rokah tistih, ki so že v določeni stroki na fakulteti. Ko je, na primer, prosto mesto na oddelku za filozofijo, se bodo člani tega oddelka z glasovanjem odločili, komu ponuditi to delovno mesto. Pri odločanju jih bo vse (ali v glavnem skoraj vse) vodil isti cilj, tj. napredek védenja. Delovno mesto bodo ponudili tistemu kandidatu, katerega imenovanje bi najbolj ustrezalo temu cilju.

(Predpostavimo, da so časi težki – trg povpraševanja je tako slab, da obstaja malo možnosti, da bi zavrnjeni kandidati prišli do akademskega mesta drugje. Drugače bi moral domnevati, da članom oddelka ni končni cilj napredek védenja kot tak, temveč napredek védenja le do te mere, v kateri je le-ta v procesu na njihovi univerzi.)

Dobro upoštevajte, da ko razpravljam o akademskem imenovanju, ne razpravljam o akademski svobodi. Nikogaršnja akademska svoboda ni kršena, če službo dobi nekdo drug, pod pogojem, da mu niso dajali prioritete in da je odločitev sprejeta korektno.

II.

V filozofiji kot v večini strok obstaja mnogo spornih vprašanj in vsak član oddelka bo imel določena mnenja o tem, katera filozofska stališča so resnična in katera neresnična. Tudi kandidati bodo, po pričakovanju, zagovarjali različna mnenja. Vsak član oddelka lahko glede na svoja stališča presodi, do katere mere katerikoli kandidat zagovarja resnična stališča in do katere mere se moti.

Prima facie se zdi, da je torej zagovor resničnih stališč in tega, da se ne motimo, pomembna kvalifikacija za delo, ki prispeva k napredku védenja s pomočjo poučevanja in raziskovalnega dela. Vedeti delno pomeni imeti prav. Nepotrebno je govoriti o védenju resničnega; govoriti o védenju nečesa, kar ni takšno, je protislovno. (Takšne besede kličejo po nerazumljivih citatih: on ve, tj., on misli, da ve.) Kar ni resnično, tega ne moremo vedeti. Napredek neresnice ne more biti napredek védenja.

Razen če učitelj povsem zakrije svoja mnenja ali pa jih predstavi na zelo neprepričljiv način (kar sta sami po sebi napaki), bodo njegovi učenci do neke mere začeli deliti njegova mnenja. Toda če učitelj podaja napačna mnenja, učenci ne morejo pridobiti védenja. Če raziskovalca vodijo napačna stališča, obstaja možnost, da pride do novih in drugačnih napačnih stališč, kajti izbral jih bo deloma tudi zato, da se skladajo s stališči, za katerimi je stal prej. Do te mere plod njegove raziskave ne more biti novo védenje. Torej je zaradi napačnosti človek neuspešen v dejavnosti napredka védenja. Resničnost ima veliko prednost.

Zdi se, da bi moral oddelek, ki ocenjuje sposobnosti kandidatov, da bi izbral tistega, ki lahko največ prispeva k napredku védenja, dajati velik poudarek na stališča, katera smatra kandidat za resnična in neresnična. Morali bi, *ceteris paribus*, dajati prednost kandidatom, ki zagovarjajo prej resnična kot neresnična stališča. Seveda pa bo to v celoti težko storiti, če se člani oddelka o resničnosti oziroma neresničnosti le-teh med seboj ne strinjajo. Vendar pa bi, kot zmeraj, moral vsak glede na svoja stališča narediti največ, kar lahko, in glasovati tako, kot po lastnem mnenju najbolj služi napredku védenja.

Torej, nasploh in *ceteris paribus*, bi pričakovali, da bo materialist na oddelku za filozofijo glasoval za kandidata, ki je materialist, dualist za dualista itd. Podobno bi pričakovali tudi drugje: pretvorbeni slovničarji bodo glasovali za

pretvorbenega slovničarja, marksistični zgodovinarji za marksista, biolog, ki meni, da je vsa evolucija adaptabilna, za prav takšnega biologa ... Tega ne pravim iz cinizma. Zdi se vsaj, da bi morali brez zadrege glasovati tako, če so iskreni v svojih prepričanjih in resno delujejo po svojih najboljših močeh, da bi prispevali k napredku védenja. Dobro lahko razumemo, da lahko razno razni premisleki včasih pretehtajo prednost resnice, bilo pa bi zelo nenavadno, če bi prednost resničnosti povsem opustili.

Vendar, kaj vidimo? Bodite pozorni na to, da se bo oddelek tipično obnašal tako, kot da sta resničnost ali neresničnost kandidatovih stališč brez teže in sploh nista predmet upravičenega premisleka. Nobeden govornik ne bo trdil, da bi se moral kandidat uvrstiti bolje, ker ima prednost resnice glede več pomembnih vprašanj, ali slabše, ker se povsem moti. Tega ne bo trdil noben govornik, četudi meni, da bi se glede resničnosti in neresničnosti določenega vprašanja z njim strinjala velika večina kolegov. Zelo verjetno sploh ne bodo omenjali tega, ali so kandidatova stališča resnična ali neresnična. Če pa že, potem bo govorec zlepa ali zgrda jasno izrazil, da je njegova izjava samo pripomba in ne argument za ali proti kandidatu. (Le-to lahko označuje šaljiv ton: ne recite "napačno", recite "pepčkasto". Lahko je to opomin, da so mnenja nekoga samo njegova, lahko gre za vmesno pripombo v nasprotnem smislu: "Sam sovražim njegove poglede, toda ...") Pri odločanju bo mnogo argumentov, ki bodo govorili o kandidatovih akademskih vrlinah, ki vodijo k resničnosti, ali pomanjkljivostih, ki vodijo k neresničnosti: "njegovo delo je nedisciplinirano", "to, kar je povedal, je bilo plitko in nesmiselno", toda nikoli pa ne bodo dejali, da so vrline ali pomanjkljivosti dejansko pripeljale do resničnosti ali neresničnosti. (Sprašujem se, zakaj bi morale biti poti, ki vodijo k resničnosti in neresničnosti pomembne, če sami resničnost in neresničnost nista?) Mogoče bodo koga obtožili, da nanj vpliva to, ali se s kandidatovimi stališči strinja ali ne. Vsi prisotni pa bodo pričakovali, da se to ne sme zgoditi. V vsakem pogledu se bo zdelo, kot da so na oddelku prepričani, da je premislek o resničnosti in neresničnosti nepomemben, toda mamljiv, in morajo se mu upreti. Menim, da bi bilo manj škandalozno slišati o določenem primeru, kjer bi kandidata izbrali na podlagi rase ali spola, kot pa slišati o določenem primeru, kjer bi oddelek izbral kandidata, ki zagovarja resnično filozofijo.

(Moje dokazno gradivo? Sodelovanje na posvetovanjih dveh filozofskih oddelkov, v obeh primerih dovolj dolgo, da bi lahko spreobrnil kolege. Moj dokaz so tudi stotine pisem, ki so jih v imenu kandidatov napisali priporočitelji v upanju, da bodo prepričljiva, in domnevajoč o predpostavkah, ki naj bi se zdele oddelku pomembne in pravilne. Zanesljivo pa moja izkušnja ne izhaja iz srečne situacije, kjer se vsi vpleteni iskreno posvečajo napredku védenja. Izhaja pa iz nečesa podobnega, tako da menim, da mi je dovoljena ekstrapolacija. Zatorej se ne bom več trudil razlikovati dejanskih univerz od hipotetično srečne.)

Predpostavimo, da se vprašanje o prednosti resničnosti pojavi v drugi zvezi. Predpostavimo, da razglabljamo o zgodovini napredka védenja o določenem

predmetu. Potemtakem bi se nam zdelo popolnoma dosledno, da pojasnimo uspeh nekega raziskovalca s tem, da vemo, da je bil na pravi poti, da je imel, za začetek, prav glede veliko stvari in je tako kasneje lažje prišel do resnice. Prav tako nam ne bi bilo težko pojasniti njegov obetajoč začetek z dejstvom, da je bil študent profesorja, ki je tudi imel prav glede veliko stvari. Vsaj v tej zvezi bi brez zadržkov verjeli v prednost resnice.

Ali pa si predstavljajte skupino detektivov, ki preiskuje umor; raziskujejo neodvisno in vsak detektiv sumi različne ljudi. In če je znano dejstvo, da je storilec Plum, in ko vemo, da je Poirot sumil Pluma že od vsega začetka, potem dobro razumemo, zakaj je Poirotova raziskava napredovala zelo hitro, medtem ko drugi niso prišli nikamor. In če nek opazovalec že od začetka ve, kdo je storilec (kot npr. Plum), potem bo, ko bo izvedel, da ima Poirot to prednost, da ima prav, pričakoval, da bo Poirot na čelu. Pravzaprav vsak, ki izve, da ima samo Poirot prav glede nečesa v tem primeru (pa četudi ne ve čisto natančno, glede česa ima Poirot prav), bo pričakoval, da bo prednost dobil Poirot in s tem prispeval k napredku védenja.

Če bi namesto primera kazenske preiskave govorili o zgodovini neke veje znanosti ali filozofije, bi držalo enako. (Razen če obravnavamo zgodovino z vidika skrajnega skepticizma, v tem primeru pa potem ne bi mogli trditi, da gre za zgodovino napredka védenja.) V vsakem primeru dobro vemo, da je resnica pomemben dejavnik, ki pripomore k uspešnosti napredka védenja.

III.

Seveda obstajajo še drugi dejavniki. Lahko navedemo ceno slepe izbire kandidata, ki ima to prednost, da ima prav, in možne prednosti kandidata, ki se moti, vendar ima nadomestne prednosti, kot so iznajdljivost, natančnost, originalnost, odprtost, jasnost, dovzetnost, temeljitost, ali pa se samo razlikuje od sedanjih članov oddelka. Do neke mere lahko sestavimo nevtralni seznam, ki je enako sprejemljiv za obe strani, ki se ne strinjata glede kateregakoli spornega filozofskega vprašanja. Najprej je tu:

> TVEGANJE NAPAKE. Lahko poizkusimo s kandidatom, ki ima to prednost, da ima prav, toda možno je, da se motimo mi in tako izberemo kandidata, ki ima to pomanjkljivost, da se moti.

Da, tvegamo. Toda kot pravi Mill: "Če ne bi smeli nikoli delovati v skladu s svojimi prepričanji, ker so ta lahko zmotna, ne bi smeli poskrbeti za svoje interese in izpolniti svojih dolžnosti. Nobene absolutne gotovosti nimamo, le jamstvo, ki zadošča za potrebe človeškega življenja. Da bi uravnavali svoje obnašanje, smemo in moramo predpostaviti, da je naše mnenje resnično ..."[1]

[1*] Prevedeno po David Lewis, "Why ignore the advantage of being right?", v *Papers in ethics and social philosophy*, Cambridge: Cambridge University Press, 2000, str. 187-201. – op. p.

Toda ali je možno, da naša filozofska mnenja niso prava mnenja? So to samo prazne besede, ki pa jim vedno damo ravno toliko teže, da ne vplivajo na odločitve? Če bi bilo tako in bi pričakovali, da ostanejo tako nedoločljive, potem je težko videti, kako bi filozofi lahko stremeli k napredku védenja. V kar nismo prepričani, tega ne moremo vedeti.

Vendar menim, da bi nas naša filozofska prepričanja lahko vodila tudi do te mere, da zastavimo življenje zanje. Poglejmo naša mnenja glede prežarčenja, tj. imaginarni proces, ki deluje takole: radijska antena bo razstavljala človekove možgane in telo, medtem pa zapisovala natančno stanje njegovih celic. Nato bo te informacije prenesla preko radia. Sporočilo, ki bo potovalo s hitrostjo svetlobe, bo doseglo replikator. Ta bo nato iz nove materije sestavil povsem enake možgane in telo, kot sta bila skenirana.[2] Nekatera filozofska stališča glede osebne identitete implicirajo, da človek preživi prežarčenje (razen če pride do okvare). Drugi pravijo, da je prežarčenje zanesljiva smrt. Sedaj si predstavljajte, da ostane filozof ujet v sedemnajstem nadstropju goreče stavbe. Obstaja še malo upanja, vendar nobene zanesljivosti, da ga rešijo po običajni poti. Nato mu ponudijo rešitev s prežarčenjem, pod pogojem, da povabilo sprejme takoj.[3] Na tej točki menim, da lahko njegova filozofska mnenja vodijo njegovo odločitev. Če je istega mnenja kot jaz, bo sprejel prežarčenje, četudi meni, da so možnosti za rešitev po običajni poti velike. Če je istega mnenja kot večina mojih kolegov, bo zavrnil ponudbo, četudi meni, da so možnosti za običajno rešitev majhne. Kakorkoli že, stavi lastno življenje na resnico lastne filozofije. In vendarle, če ta filozof preživi in se naslednji dan znajde na oddelčnem sestanku, po vsej verjetnosti ne bo stavil napredka védenja na lastna stališča.

Kakorkoli že naj bo v filozofiji, poglejmo si primer družboslovcev. Profesor ekonomije, ki je v kriznih časih zadolžen za proračun, si bo drznil staviti sam obstanek univerze, in *a fortiori* njen prispevek k napredku védenja, na resničnost svojih spornih mnenj o vzrokih za inflacijo. Profesor politologije, ki so ga zadolžili za svetovanje glede nacionalne varnosti, si lahko drzne staviti življenja ali svobodo milijonov ljudi za resničnost lastnih spornih mnenj o zunanjih zadevah. Če nista ta dva profesorja preveč zaposlena, da bi glasovala v lastnih oddelkih, in če se morata odločiti, kateri kandidati imajo prednost resničnosti in katera imenovanja najbolj služijo napredku védenja, ali se jima bodo zdela njuna mnenja preveč nezanesljiva, da bi igrala količkaj vloge v odločitvah?

Ko upoštevamo tveganje napake in smo tako neprepričani v lastna mnenja, imamo razloge, da podpremo:

[2] John Stuart Mill, *On Liberty* (Indianapolis: Bobbs-Merril, 1959), str. 23-24 [Slovenski prevod: John Stuart Mill, *O svobodi* (Ljubljana: Krtina, 1994), str. 52]. Te besede izreče hipotetični kritik, toda Mill jim ne oporeka.

[3] Derek Parfit, *Reasons and Persons* (Oxford: Oxford University Press, 1984), str. 199. Njegov opis sem popravil zato, da ne bi rekel, da je skenirano telo uničeno; tako kot lahko rečemo, da oseba preživi prežarčenje, tako lahko tudi sklepamo, da možgani in telo preživita. Enak proces, razen skeniranja, ki se opravi ločeno od sprejemnega cilja, je bolj poznan kot "beaming up".

> DELITEV DELA. Raziskovalec, ki ne sledi množici, lahko bolj prispeva k napredku védenja, če se izkaže, da ima prav samo zato, ker ne posnema drugih. Četudi se nam zdi, da obstaja malo možnosti, da bi mu uspelo, ker nima prednosti resnice, lahko od njega, v primeru, da uspe, pričakujemo tehtnejši uspeh. Morda je vredno podpreti nezanesljiv cilj v pričakovanju velikega zadetka.[4]

Ponovno si poglejmo primer skupine detektivov in predpostavimo, da ste pravkar prevzeli vodenje preiskave. Osumljencev je več in v tej fazi preiskave obstajajo dobri razlogi, zaradi katerih so nekateri osumljenci bolj sumljivi kot drugi. Kaj narediti? Naj se celotna skupina osredotoči na glavnega osumljenca? To pomeni, da ima vsak detektiv maksimalno možnost pridobiti korist od prednosti resničnosti. Prav tako pa verjetno pomeni, da se zmanjšajo minimalne ponovitve; nekateri deli preiskave se bodo verjetno ponavljali večkrat. Naj razdelimo skupino enakomerno med osumljence, da bi minimalizirali nepotrebni napor? Tako bo zagotovo šla večina njihovega dela v nič. Lahko uberemo srednjo pot in dodelimo recimo pet detektivov glavnemu osumljencu, dva drugemu in enega ostalim. Nobena rešitev ni *a priori* pravilna. Odvisna je od tega, ali imate dovolj ljudi, kako daleč pripelje glavni osumljenec ostale, kako dobro sodelujejo vaši detektivi ... Lahko obstajajo dejavniki, ki pretehtajo prednost resnice, toda ne nujno.

Tako je tudi, *mutatis mutandis*, če ste na pol prepričani materialist, ki izbira med dvema končnima kandidatoma za službo. Eden od njiju bi bil eden izmed sedmih materialistov na oddelku. Najverjetneje bi bil pravilna izbira, toda tudi nepotreben. Drugi bi bil eden izmed samo dveh dualistov na oddelku. Po vašem mnenju najverjetneje napačna izbira, vendar pa tudi možno pravilna in ne nepotrebna. Upoštevajoč vse, se zdi, da je bolje izbrati dualista. Vendar ne nujno. Zopet je odvisno.

Če nadaljujemo naš seznam nevtralnosti, pridemo do:

> SPREMEMBA. Tisti, ki se danes moti, lahko ima jutri prav. Če je odprt do argumentov in ne preveč ponosen, da bi si premislil, je možno, da ne bo vztrajal pri aktualnih napakah. In tisti, ki ima danes prav, se lahko kasneje moti.

To se seveda lahko zgodi. So filozofi, katerih stališča so v stanju nenehnega spreminjanja. Toda to se zgodi redkokdaj. Pričakovali bi, da bomo videli močno povezavo med vidiki, ki jih posameznik zagovarja sedaj, in tistimi, ki jih bo zagovarjal čez dvajset let. Torej med posedovanjem ali pomanjkanjem prednosti resnice sedaj ali kasneje.

[4] Ne pritožujte se nad tem za lase privlečenim primerom. Problem odločitve zahteva le, da filozof misli, da mu je ponujena rešitev s prežarčenjem. Neverjetno je to, da bi prežarčenje sploh bilo na voljo. Ni neverjetno, da bi filozofa ukanili.

RAZLIČNA VPRAŠANJA. Nekdo, ki se je motil o vprašanjih, s katerimi se je do sedaj ukvarjal, lahko ima, če poseduje vrline, ki vodijo k resničnosti, prednost resnice o različnih vprašanjih, s katerimi se bo ukvarjal kasneje.

Obstajata dva primera. Eden je ta, da se lahko začne ukvarjati s povsem nesorodnimi vprašanji in pride do resničnih vidikov glede le-teh. Drugi je ta, da lahko ima prav o kupu postranskih vprašanj, nanašajoč se na veliko vprašanje, o katerem se moti. Antirealist lahko ima prav glede napake v argumentu, ki je bil mišljen kot velika bomba proti realizmu, zagovornik epifenomenalnih kvalitativnih občutkov lahko ima prav glede tega, zakaj neka materialistična teorija duha deluje bolje kot druga.[5] Na splošno lahko ima filozof zelo prav o tem, kakšna je ponudba stališč. Lahko dobro ve za vse prednosti in pomanjkljivosti ter ukrepe in nasprotne ukrepe, čeprav je njegova izbira iz ponudbe napačna. Če upoštevamo vse, bi lahko vrli fizik prav tako dajal prednost napačni razlagi superprevodnosti, vendar pa je lahko prav on tisti, ki najbolje izpostavi, katerih problemov njegova prednostna hipoteza ne rešuje. In kadar so dokazi zavajajoči, kot včasih so, se bo tisti, ki ima prav glede ravnotežja dokazov, motil o resničnosti celotne zadeve in obratno.

MRTVA DOGMA. Zagovornik neresnice bo izzval tiste, ki so na strani resnice. Da bi odgovorili njegovim argumentom, jih bo pustil na preži, jih prisilil, da bodo premislili o vprašanjih, ki so jih doslej ignorirali, ter jih pripravil do tega, da bodo še izboljšali svoje vidike.

To se lahko zgodi, lahko pa tudi ne. Odvisno. Včasih nastane nerazrešljiv nesporazum in vsaka stran gre svojo pot. Včasih je edini odgovor na argument – pošten odgovor, če že ne zadovoljiv – ta, da mora imeti argument, ker vodi do napačnega sklepa, neko napako, ki je ne najdemo.

VZOREC. Zagovornik napake lahko igra približno takšno vlogo kot *native informant* na oddelku za jezikoslovje ali kot kača v formaldehidu na oddelku za biologijo. Napako lahko razumemo bolje in jo bolje zavrnemo, če jo vidimo od blizu. Poznajte svojega sovražnika.

Nič kaj spoštljiv odnos do bodočega kolega. Vendar pa je v tem resnica.

IV.

Nisem zadovoljen. Seveda so ti premisleki neizpodbitni. Seveda imajo težo. Vendar pa niti vsi skupaj nimajo dovolj teže, da bi zadostovali. Včasih, ali pa celo pogosto, lahko pretehtajo prednost resnice. Ni pa verjetno, da je temu zmeraj tako. In to je tisto, kar bi morali storiti, preden bi lahko razložili, zakaj obravnavamo prednost resničnosti, kot da ne bi imela teže. Ostaja skrivnost, zakaj ne bi, če nekdo stremi k podpori kandidata, ki lahko prispeva največ k napredku védenja, niti pretehtal zagovor resničnih stališč kot eno izmed pomembnih sposobnosti, temveč ga bo raje zavrnil kot nepomembno ali

[5] Glej Philip Kitcher, "The Division of Cognitive Labour", *Journal of Philosophy* 87 (1990), str. 5-22.

neprimerno postavko.

Če gre za vzorce raznolikih napak, ki jih nekdo hoče, za izzivalce mrtve dogme ali za zavarovanje pred tveganjem lastne napake, potemtakem ne bi smel zavrniti resnice kot nepomembne. Raje bi jo do neke mere moral smatrati kot pomanjkljivost. Ta odnos do imenovanj za delovno mesto ni povsem nepoznan in ne docela tako nečasten kot poskus zbiranja pravilno mislečih kolegov. Govori se o "zoo-oddelkih", ki poskušajo pridobiti en vzorec vsake glavne idejne šole. (Prav škoda je kandidata, ki je tako izviren, da kljubuje klasifikaciji. Vi pa bi pomislili, da je zanemarjen vzorec tisti, ki bi privolil na življenje v živalskem vrtu.) Vendar menim, da je bolj običajen odnos ta, da se resničnost kandidatovih vidikov nekako ne zdi pomemben premislek. Je to zato, ker menimo, da se prednost resnice in prednost neresnice zmeraj izključujeta? Ne, zmeraj se ne moreta izključevati, ker se naštete prednosti resničnosti zelo spreminjajo, odvisno od začetnih dogovorov oddelka.

V.

Čemu ignorirati prednost resnice? Premisleki, ki smo jih našteli, niso dovolj globoki. Menim pa, da obstaja boljša razlaga. Prednost resnice ignoriramo zato, ker na to privolimo s tihim sporazumom. Zdi se nam razumljivo, da ta sporazum in posledično naša trenutna privolitev, ki sporazum podpira, služi napredku védenja. Vendar ne bi smeli misliti tako zaradi enakih nevtralnih razlogov.[6]

Najprej poglejmo preprost dvostranski primer: materialist proti dualistu. (Predvidimo, da morda ni preveč realistično, da vsi vpleteni menijo, da so napake nasprotnikov pomembnejše kot napake njihovih narobe mislečih zaveznikov.) Kot materialist menim, da bi za napredek védenja bilo najbolje, da se univerzalno sprejme resnična filozofija: materializem. Ali vsaj skoraj univerzalno. Nekaj dobrega vidim tudi v tem, da se obdrži majhna manjšina dualistov kot zagotovilo proti tveganju neresničnosti (ali kot izzivalce ali vzorce). Huje bi bilo, če bi univerzalno ali skoraj univerzalno sprejeli dualistične neresničnosti. Druga najboljša bi bila mešanica, kot obstaja sedaj. Sporazum, ki bi od nas zahteval ignoriranje prednosti resničnosti pri imenovanju, bi zvišal možnost drugega najboljšega rezultata in znižal verjetnost tako najboljšega kot najslabšega rezultata. Če se dualisti strinjajo, lahko pogodbo, če želimo, sklenemo. Ne moremo skleniti tistega, kar bi nam mogoče ustrezalo bolj, tj. pravilo, da bodo samo dualisti ignorirali prednost resnice (tiste, ki jo dualisti smatrajo za resnico). Če je sporazum na voljo, ga lahko sklenemo ali pa ne.

Upoštevajoč vse vidike, se nam materialistom lahko zdi, da sklenitev pogodbe najbolj koristi materialistom in tako najbolje služi védenju. Kajti če odklonimo sporazum, kdo ve, kaj se lahko, dolgoročno gledano, zgodi. Ne moremo

[6] G. H. Merill, "The Model-Theoretic Argument against Realism", *Philosophy of Science* 47 (1980), str. 69-81; in Frank Jackson, "A Note on Physicalism and Heat", *Australasian Journal of Philosophy* 58 (1980), str. 26-34.

napovedati sreče pri glasovanju. Večine na našem oddelku, in na splošno v filozofski stroki, lahko krenejo v nepredvidljivo smer. Četudi smo tu in tam uspešni, se lahko kdo izmed nas oddalji ali spremeni mnenje ali pa se odloči, da je prednost resnice nekako pomembnejša v nekem določenem primeru. Poleg tega se ne moremo zanašati na odločilne glasove tistih kolegov, ki odlašajo z odločitvijo med materializmom in dualizmom.

Podobna so, *mutatis mutandis*, mnenja dualistov. Tudi njih lahko skrbi nezanesljivost pri glasovanju. Torej lahko menijo, da je bolje za dualizem in tako bolje za védenje, da se pridružijo ustanovitvi in podpori sporazuma. Kot glavno prednost pri sporazumu, ki bi ignoriral prednost resnice, smatrajo tisto, kar mi smatramo kot največjo ceno: da stremi k temu, da prepreči zmago materializma. In kar se njim zdi največja cena, se nam zdi glavna prednost. Če pa se ne strinjamo o tem, kaj je cena in kaj prednost, se lahko strinjamo, da prednost prekorači ceno. Ni neizogibno, da bi tako oni kot mi menili tako. (Če se jim zdi, da je zmaga dualizma takoj za vogalom, ne bodo tega mnenja.) Vendar če obe strani menita tako, kot bi razumljivo lahko, to ne bi smelo biti presenečenje. In če obe strani podpreta tihi sporazum, je to dokaz, da (na nek neeksplicitен način) imata obe strani sporazum za vreden. Menim, da je prav to tisto, kar dosežemo.

V zapletenem resničnem svetu ne obstaja samo eno sporno vprašanje, temveč jih je več, ki delijo filozofe na različne smeri. Naj bi torej pričakovali veliko mrežo prepletajočih se majhnih sporazumov, ki bi zavezovali vsako stran k ignoriranju prednosti resnice glede določenega specifičnega vprašanja? To bi bilo preveč zapleteno, da bi bilo učinkovito. Pretežko bi bilo slediti, katera stališča so pod katero zaščito katerega sporazuma in katera niso. Pojavljale bi se napake. In ker so sporazumi sprejeti na podlagi pričakovanja izmenjave, bi se napake nagibale k razparanju celotne mreže. Bolje bi deloval samo en velik, mnogostranski sporazum, ki bi ignoriral prednost resnice in v katerem bi sodelovali vsi. To bi resnično zaščitilo tiste idejne šole, ki so tako šibke, da drugim ni potrebno z njimi sklepati sporazumov.[7] Če je to cena, ki jo moramo plačati za učinkovit in stabilen dogovor, ki podaljšuje pat pozicijo in ščiti resnično stališče pred zmago nasprotnikov, lahko smatramo ceno vredno plačila. Žal pa nam preprečuje napor, s katerim bi preprečili neresnico na univerzi. V zameno pa pripomore k temu, da bi preprečili neresnici, da bi izločila resnico.

Na srečni univerzi je bil napredek védenja postavljen kot prvotni cilj. Toda če

[7] Tukaj vzporejam predlog, ki sem ga podal v "Mill and Milquetoast", *Australasian Journal of Philosophy* 67 (1989), str. 152-171, ki zadeva utilitaristični zagovor tolerance. Namesto univerze si predstavljajte družbo, namesto napredka védenja korist, namesto ignoriranja prednosti resnice toleranco nevarnih mnenj. Millov nevtralni seznam prednosti tolerance ima težo. Vendar včasih premalo za tiste, ki se najbolj bojijo grobe nekoristi nevarnih mnenj. Če utilitaristični inkvizitor meni, da izpostavljanje hereziji vodi k večnemu prekletstvu, se mu bo zdel millovski zagovor tolerance nerazvit do te mere, da meji že na lahkomiselnost. Celo on pa lahko meni, da če upoštevamo vse vidike, pogodba tolerance služi koristi, če jo vidi kot preprečitev ne samo izkoreninjenja herezije temveč tudi kot preprečitev možnega uspeha herezije. Zavoljo odrešenja in iz tega zavoljo koristi se mu lahko zdi bolje, da raje, kot tvega nezanesljive koristi vojne, odstrani tako upanje v zmago kot tveganje poraza.

podprem sporazum s poštenostjo ali s spoštovanjem do običajne pravilnosti, ali nista to zdaj od prvotnega povsem različna cilja? Da, in mogoče ta različna cilja obstajata, vendar sta izvzeta iz sporazuma. Le-ta ju ne zahteva. Podpre se lahko samo na podlagi predvidenih prednosti za napredek védenja. Kajti teh prednosti ne moremo pridobiti za zmeraj in nato prevarati naše partnerje. Kot še predobro vemo, se imenovanja nikoli ne izvršijo. Vedno obstaja tisti drugič.

Če mislimo resno z napredkom védenja in če iskreno verjamemo, da prednost resničnosti prispeva k napredku le-tega, zakaj jo potem ignoriramo? Zato ker, če se v imenu resničnosti odločimo, da je več ne ignoriramo, potem vemo, da jo bodo drugi, v imenu neresničnosti, prav tako ignorirali. Lastno popuščanje smo zamenjali za njihovo. Če se vam zdi to slaba kupčija, dobro premislite, kdo bi bil zmagovalec, če bi se ji odpovedali. Ste prepričani, da bi bilo to védenje?